

ten for distriktets 62 landsbyer. Der afsluttes med en summarisk gennemgang af udskiftningen for landet som helhed. Holdpunkterne for denne sidste gennemgang er unægtelig få. Dette magre materiale kunne forholdsvis let være blevet udvidet ved en gennemgang af indberetningerne i henhold til Rentekammerets ordre af 24. september 1805, et materiale, som iøvrigt Begtrup delvis gengiver på tryk i tabellarisk form i sin beskrivelse over agerdyrkningsens tilstand (1806).

Ifølge A. S. kan udskiftningerne inddeles i to hovedkategorier: blokudskiftningen med en gennemført udflytning, hvor hver gård kommer til at ligge nogenlunde i midten af sit jordområde. En modpol her til danner ifølge forf. stjerneudskiftningen, hvor gårdene som regel forbliver liggende i landsbyen og bymarken da udskiftes som trekantede lodder. Den mere radikale blokudskiftning har åbenbart forfatterens sympati, og givet er det da også, at stjerneudskiftningen kunne virke overordentlig uheldigt. Men hvor byerne var små, som tilfældet bl. a. var med Snekkerup og Grøfte, kunne lodderne også ved stjerneudskiftning få en ganske bekvem façon, og det turde vel være et spørgsmål, om man i almindelighed kan karakterisere stjerneudskiftningen som en ringere form end blokudskiftningen. Mon stjerneudskiftningen ikke snarere må betragtes som den for små landsbyer mest formålstjenlige? Der kan i denne forbindelse henvises til den kyndige forfatter O. D. Lütken, som i sin beskrivelse over Præstø amt (1839) mener, at udskiftningen burde være foregået på den måde, at de udflyttede gårde kom til at ligge sammen i småbyer på ca. 4 gårde. »Mennesket har«, tilføjer han, »for at opnå udvikling og dannelse, selv den, som behøves for landmanden, ustridigt godt af jævnlig at se flere mennesker end en enlig udflyttergårds personale«.

Der berøres her et menneskeligt og socialt problem af største rækkevidde, og det forekommer rimeligt, om forf. også havde taget dette i betragtning under diskussionen om udskiftningsformerne. Og der kan i denne forbindelse henvises til den mellem professorerne J. Frödin og E. F. Heckscher

i *Økonomisk Tidsskrift* (1945—46) førte meningsudveksling om fællesskab kontra udskiftning. Lignende indvendinger, som de her anførte, vil imidlertid som regel kunne rejses overfor ethvert pionérarbejde. De rokker naturligvis ikke ved den kendsgerning, at A. S.'s afsnit har givet et overordentlig værdifuldt bidrag til forståelse af vort lands økonomiske udvikling.

Rich. Willerlev.

Max Kjær Hansen: Cigaretforbruget 1920—50.
Einar Harcks Forlag, København 1952. 92 s.
Pris: 9,50 kr.

Handelshøjskolens institut for salgsorganisation og reklame har ifølge forordet til bogen i det sidste par år ofret en del arbejde på praktiske efterspørgselsanalyser. Man har forsøgt med flere forskellige varer (bl. a. havregryn, dagblade, ugeblade, teaterbilletter, sporvognsbilletter, skotøj og radioer), men hidtil er kun analysen af cigaretforbruget ført til bunds med et efter forfatterens opfattelse tilfredsstillende resultat. Da det er den første danske efterspørgselsanalyse i sin art, er der i bogen gjort ret udførligt rede for fremgangsmåden ved analysen. Spørgsmålet bliver nu, dels hvad analysen har bragt af nyt, og dels hvilken praktisk værdi denne og eventuelt følgende analyser kan få.

Den anvendte metode er beskrevet kort i 'Schultz' for de moderne efterspørgselsanalyser grundlæggende bog: *The Theory and Measurement of Demand* s. 184—186 og mere udførligt i Mordecai Ezekiel: *Methods of Correlation Analysis*, specielt s. 268—301 og appendix I. Metoden må vel nærmest betegnes som en grafisk regressionsanalyse, idet den består i 1) en beregning af hældningskoefficienten for den rette linie, der antages at repræsentere den teoretiske forbrugskurve gennem tiden og 2) en undersøgelse og diskussion af særligt store udsving fra denne kurve.

Forfatteren nævner meget rigtigt de kendte indvendinger mod anvendelsen af den multiple regressionsteknik til efterspørgselsanalyser, men går let hen over en af dem, som oven i købet får særlig

ten for distriktets 62 landsbyer. Der afsluttes med en summarisk gennemgang af udskiftningen for landet som helhed. Holdpunkterne for denne sidste gennemgang er unægtelig få. Dette magre materiale kunne forholdsvis let være blevet udvidet ved en gennemgang af indberetningerne i henhold til Rentekammerets ordre af 24. september 1805, et materiale, som iøvrigt Begtrup delvis gengiver på tryk i tabellærisk form i sin beskrivelse over agerdyrkingens tilstand (1806).

Ifølge A. S. kan udskiftningerne inddeles i to hovedkategorier: blokudskiftningen med en gennemført udflytning, hvor hver gård kommer til at ligge nogenlunde i midten af sit jordområde. En modpol her til danner ifølge forf. stjerneudskiftningen, hvor gårdene som regel forbliver liggende i landsbyen og bymarken da udskiftes som trekantede lodder. Den mere radikale blokudskiftning har åbenbart forfatterens sympati, og givet er det da også, at stjerneudskiftningen kunne virke overordentlig uheldigt. Men hvor byerne var små, som tilfældet bl. a. var med Snekkerup og Grøfte, kunne lodderne også ved stjerneudskiftning få en ganske bekvem façon, og det turde vel være et spørgsmål, om man i almindelighed kan karakterisere stjerneudskiftningen som en ringere form end blokudskiftningen. Mon stjerneudskiftningen ikke snarere må betragtes som den for små landsbyer mest formålstjenlige? Der kan i denne forbindelse henvises til den kyndige forfatter O. D. Lütken, som i sin beskrivelse over Præstø amt (1839) mener, at udskiftningen burde være foregået på den måde, at de udflyttede gårde kom til at ligge sammen i småbyer på ca. 4 gårde. »Mennesket har«, tilføjer han, »for at opnå udvikling og dannelse, selv den, som behøves for landmanden, ustridigt godt af jævnlig at se flere mennesker end en enlig udflyttergårds personale«.

Der berøres her et menneskeligt og socialt problem af største rækkevidde, og det forekommer rimeligt, om forf. også havde taget dette i betragtning under diskussionen om udskiftningsformerne. Og der kan i denne forbindelse henvises til den mellem professorerne J. Frödin og E. F. Heckscher

i *Økonomisk Tidsskrift* (1945—46) førte meningsudveksling om fællesskab kontra udskiftning. Lignende indvendinger, som de her anførte, vil imidlertid som regel kunne rejses overfor ethvert pionérarbejde. De rokker naturligvis ikke ved den kendsgerning, at A. S.'s afsnit har givet et overordentlig værdifuldt bidrag til forståelse af vort lands økonomiske udvikling.

Rich. Willerlev.

Max Kjær Hansen: Cigaretforbruget 1920—50.
Einar Harcks Forlag, København 1952. 92 s.
Pris: 9,50 kr.

Handelshøjskolens institut for salgsorganisation og reklame har ifølge forordet til bogen i det sidste par år ofret en del arbejde på praktiske efterspørgselsanalyser. Man har forsøgt med flere forskellige varer (bl. a. havregryn, dagblade, ugeblade, teaterbilletter, sporvognsbilletter, skotøj og radioer), men hidtil er kun analysen af cigaretforbruget ført til bunds med et efter forfatterens opfattelse tilfredsstillende resultat. Da det er den første danske efterspørgselsanalyse i sin art, er der i bogen gjort ret udførligt rede for fremgangsmåden ved analysen. Spørgsmålet bliver nu, dels hvad analysen har bragt af nyt, og dels hvilken praktisk værdi denne og eventuelt følgende analyser kan få.

Den anvendte metode er beskrevet kort i 'Schultz' for de moderne efterspørgselsanalyser grundlæggende bog: *The Theory and Measurement of Demand* s. 184—186 og mere udførligt i Mordecai Ezekiel: *Methods of Correlation Analysis*, specielt s. 268—301 og appendix I. Metoden må vel nærmest betegnes som en grafisk regressionsanalyse, idet den består i 1) en beregning af hældningskoefficienten for den rette linie, der antages at repræsentere den teoretiske forbrugskurve gennem tiden og 2) en undersøgelse og diskussion af særligt store udsving fra denne kurve.

Forfatteren nævner meget rigtigt de kendte indvendinger mod anvendelsen af den multiple regressionsteknik til efterspørgselsanalyser, men går let hen over en af dem, som oven i købet får særlig

betydning her. Tidsrækker er ikke noget godt grundlag for en efterspørgselsanalyse og da navnlig ikke, når trenden, som normalt angiver »resten«, i dette tilfælde sættes i forgrunden som den eneste efterspørgselsdeterminant, hvis indflydelse undersøges til bunds. Herved opnår man blot at fastslå, at forbruget bortset fra nogle enkelte år, hvor der har været afgiftsforhøjelser, har udviklet sig med en nogenlunde konstant stigning målt i stk. pr. mulig forbrug-er. Dette er selvfølgelig interessant, men det kan ikke videnskabeligt begrunde en formodning om, at kurven vil fortsætte med samme stigningstal indtil den dag, hvor vi allesammen er grønne i hovedet af at ryge cigaretter. Forfatteren tager mange rigtige forbehold og nævner udtrykkeligt metodens usikkerhed, men ved anvendelsen af en så simpel teknik på en kompliceret årsagssammenhæng føres man uvægerligt på vildspor i sine verbale argumenter:

Således synes det dristigt at betegne substitutionsmulighederne og reklamen som uvæsentlige efterspørgselsdeterminanter for cigaretter. I hvert fald vil mange sikkert mene, at det netop var den pågående reklame for cigaretterne, der bevirkede forbrugsstigningen fra 1920—39, og substitutionen med cigarer og cigarillos synes f. eks. at have været virksom i perioden 1928—38, hvor der konstateredes følgende bevægelser i priser og afgiftsberigtigede mængder:

	Afgiftsberigtiget pr. indbygger, stk.		
	cigarer	cigarillos	cigaretter
1928	74	56	441
1930	82	65	373
1932	75	82	326
1934	100	98	332
1936	117	105	377
1938	124	108	425

	Pris pr. stk., øre.		
	cigarer	cigarillos	cigaretter
1928	20,8	8,2	2,5
1930	18,5	8,2	3,7
1932	17,8	7,4	4,0
1934	15,9	7,2	4,2
1936	14,7	7,1	4,1
1938	14,5	7,1	4,1

Indkomsternes virkning på cigaretforbruget synes heller ikke tilstrækkeligt behandlet gennem henvisningen til den skete stigning og udjævning. I hvert fald kunne forfatteren i konklusionen have nævnt muligheden for, at cigaretforbrugets stigning vil standse, såfremt indtægtsstigningen og — udjævningen standser.

Det bemærkelsesværdige ved udviklingen i cigaretforbruget i perioden 1920—39 er, at forbrugskurven — når bortses fra afgiftsforhøjelserne i 1928 og 1932 — er praktisk taget retlinet. Denne ret tilfældige kendsgerning gør unægtelig analysen matematisk simplere, idet forfatteren som følge heraf kan opstille en forbrugs ligning i den simple form:

$$y = 402 + 28,5 (x \div 1921),$$

hvor y = forbrug pr. mulig ryger i stk. og x = årstallet. Opstillingen af denne ligning suppleres med beregninger af priselasticiteterne i 1928 og 1932.

Tanken med analysen var imidlertid at lave en prognose for cigaretforbruget i den nærmeste fremtid, og det er analysen af perioden 1920—39 ikke velegnet til. Dels viser det sig nemlig, at forbruget i 1949—51 har udviklet sig efter en anden kurve end den tidligere konstaterede trend og dels er de konstaterede priselasticiteter også anderledes end de for 1928 og 32 beregnede.

Uheldigvis bliver konklusionen derfor meget svag, idet forfatteren i sit første tilløb s. 81 siger: »... finde det sandsynligt, at cigaretforbruget i 1952 skulle andrage op imod 4000 millioner stk. og i 1953 overskride det hidtidige rekordforbrug på godt 4000 millioner i 1950, idet stigningen både i den enkelte rygers forbrug og i antallet af mulige forbrugere skulle medføre en forøgelse af efterspørgslen på omkring 7 pct. årlig«. I selve slutningen s. 86 er forfatteren blevet noget mere forsigtig: »Konklusionen må blive, at vi i de to kommende år skulle kunne regne med en nogenlunde stabil udvikling med en stigende cigarett efterspørgsel. Og rekordforbruget i 1950, da totalomsætningen oversteg 4000 millioner stk., vil sikkert blive nået i løbet af 1952 og 1953«.

Om priselasticiteten ved afgiftsændringer siger forfatteren øverst s. 86: »alt synes således at tyde på, at vi ligger meget nær den øvre grænse for omsætningsafgiften, med mindre det almindelige prisniveau skulle stige voldsomt«.

Man får i bogen meget interessant at vide om cigaretforbruget, og det af forfatteren tagne initiativ er i høj grad prisværdigt, men man får ikke nogen i mindste måde eksakt eller videnskabeligt begrundet idé om, hvad cigaretforbruget vil blive i de kommende år under de forskellige forudsætninger, som kan tænkes. Det er beklageligt og næppe i nationaløkonomernes interesse, at store dele af pressen har fået den modsatte opfattelse.

H. Lindegaard.

Economic theory and measurements, a twenty year research report 1932-1952. Cowles Commission for Research in Economics, The University of Chicago 1952. 180 sider.

I dette tidsskrift, 3.—4. hefte 1952, blev der under en omtale af nogle nyere økonomiske undersøgelser givet en ganske kort gennemgang af arbejdet ved Cowles Commission i Chicago. Der er nu blevet udsendt en samlet, forholdsvis detaljeret oversigt over instituttets forløbne 20 år. Heri gives dels en historisk gennemgang af arbejdet ved Cowles Commission — herunder også en gennemgang af Econometric Society's aktivitet — dels en oversigt over tidligere og nuværende institutmedarbejderes videnskabelige arbejder.

P. Nørregaard Rasmussen.